

XIAK

¹ Ihe Xiak ihe, Tupàn pe uma'ereko ma'e romo aiko ihe. Zezuz Zanneruwihawete Zanezar pe uma'ereko ma'e romo aiko ihe. Amono kar putar ko hepape ihe nehe, Tupàn hemiruze'eg wanupe ihe nehe, ywy nà nà uhà uhà ma'e kwer nà nà ihe nehe.

Xiak uze'eg zanezeruzar haw rehe a'e kury, zaneremigwaw rehe a'e no

² Herywyr wà, hereinyr wà. Aze pepuraraw ma'erahy nehe, wyzài ma'erahy nehe, aze uzeruzar 'ym ma'e uzapo wyzài ikatu 'ym ma'e peme wà nehe, penurywete nehe. ³ Ta'e ma'erahy ipuraraw mehe pekàg wera'u putar pe xe. Pezeruzar wera'u putar pe xe. Aze pepuraraw wyzài ma'erahy nehe, Zezuz rehe pezeruzar ire pepytu'u 'ym pà nehe, pekàg wera'u putar nehe no. Pekwaw nezewe pezemukàg kar haw.

⁴ Pezeruzar wiwi nehe, pepytu'u pixik 'ym pà nehe. Nezewe mehe peiko putar ikatuahy ma'e romo nehe. Peiko putar ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo nehe. Peiko putar Tupàn hemiapo putar haw paw iapo har romo nehe no. Peiko putar peho Tupàn hemimutar rupi katete nehe no.

⁵ Aze amo pepyr har nukwaw katu kwaw Tupàn hemiapo putar haw nehe, tuwe uze'eg Tupàn pe nehe, ma'e henoz pà izupe nehe. Tupàn ukwaw kar putar izupe nehe. Ta'e nahekyty'ym kwaw a'e xe. Umur tuwe ma'e tetea'u teko wanupe a'e, ta'e upuhareko katu a'e wà xe. A'e rupi ukwaw kar

putar wemiapo putar haw wyzài teko wanupe a'e nehe. ⁶ Pezeruzar tuwe hehe nehe, izupe peze'eg mehe nehe. — Aze ru'u Tupàn numur kwaw hereminozgwer ihewe nehe, peze zo nehe. Nezewe uze'eg ma'e a'e wà, uzeruzar katu 'ym ma'e a'e wà, 'ypenogaw ài wanekon a'e wà. Ywytu weraha 'ypenogaw wemimutar rupi a'e. Ko rupi, kwe rupi no. Xe kutyry, pemutyry no. Nezewegatete uzeruzar wewer ma'e a'e wà no, nukwaw katu kwaw Tupàn hemiapo putar haw iapo haw a'e wà no. ⁷⁻⁸ Agwer teko a'e wà, mokoz iapeku ma'e ài wanekon a'e wà. Mokoz ze'eg imume'u har romo wanekon wà. — Aze ru'u azapo putar Tupàn hemiapo putar haw kutàri nehe, aze ru'u nazapo kwaw nehe, i'i uzeupe wà. Aze agwer teko wenz ma'e Tupàn pe wà nehe, Tupàn numur kwaw wanupe nehe.

Uze'eg hemetarer 'ym ma'e wanehe, hemetarer katu ma'e wanehe no

⁹ Ma'e hereko 'ymar a'e wà, hemetarer 'ym ma'e a'e wà, aze uzeruzar ma'e romo wanekon a'e wà nehe, hemetarer katu ma'e ài wanekon putar Tupàn pe a'e wà nehe. Tupàn umurywete kar agwer teko a'e wà. Agwer teko wiko putar tuwihaw romo ipyry wà nehe. ¹⁰ Uzeruzar ma'e hemetarer katu ma'e a'e wà no, aze wiko hemetarer 'ym ma'e ài wà nehe, tuwe hurywete wà nehe no. Ta'e ukàzym putar wà nehe xe, ka'a kyr iputyry ài wà nehe xe. ¹¹ Kwarahy uhem a'e. Hakuahy. Umuxinig ka'akyr iputyry. Iputyry u'ar izuwi. Ukàzym ipuràg eteahy haw izuwi. Nezewegatete hemetarer katu ma'e ukàzym putar

wà nehe no, wemetarer ima'e mehe we wà nehe no.

Tupàn nupuraraw kar kwaw ma'erahy zanewe, nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e zanewe

¹² Teko uzapo ikatu 'ym ma'e uzeruzar ma'e wanupe wà. Uzeruzar ma'e upuraraw ma'erahy wà no. Aze nupytu'u kwaw uzeruzar ire wà nehe, ma'erahy ipuraraw mehe wà nehe, ikatu 'ym ma'e ipuraraw mehe wà nehe, hurywete putar wà nehe. Aze uzeruzar wiwi oho waiko te iahykaw rehe wà nehe, wiko putar Tupàn pyr tuweharupi wà nehe, tatahu pe oho 'ym pà wà nehe. Ta'e nezewe i'i tuwe Tupàn purupe a'e xe. — Heamutar katu har a'e wà nehe, wiko putar tuweharupi hepyr a'e wà nehe, i'i purupe a'e xe.

¹³ Aze amo ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe nehe, tuwe nuze'eg kwaw nezewe nehe, — Tupàn uzapo kar kwez ihewe, tuwe ni'i kwaw nehe. Ni amo nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe Tupàn pe a'e wà. Tupàn a'e no, nuzapo kar pixik kwaw ikatu 'ym ma'e purupe a'e no. ¹⁴ Xipyhyk ipira zane, ta'e uzuhez uputaw pina rehe har a'e xe. Nezewegatete teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà, ta'e ipurapo wer tuwe hehe a'e wà xe.

¹⁵ Kwarer a'e, uzeapo uhy rie pe a'e. Uzexak a'e re. Nezewegatete teko ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà, upy'a pe a'e wà. A'e rupi amo 'ar mehe uzapo oho wà. A'e kuzà imemyr tua'uhez putar a'e nehe, umàno putar a'e nehe. Nezewegatete ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà nehe no, uzapo a'e ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, tatahu pe oho pà a'e wà nehe.

¹⁶ Herywyr heremiamutar wà. Aze amo uze'eg nezewe peme nehe. — Tupàn uzapo kar ikatu 'ym ma'e ihewe a'e, aze i'i peme nehe, pezeruzar zo ize'eg rehe nehe. Ta'e hemu'em a'e xe. ¹⁷ Tupàn umur ikatu ma'e zanewe a'e. Ikatuahy ma'e paw imur har romo hekon a'e no. Tatainy ywak rehe har paw iapo har romo hekon a'e no. Nuzeapo pixik kwaw amo ae ma'e romo. Tuweharupi uzezàwegatete hekon. Kwarahy wixe oho a'e. A'e mehe ipytun. Tupàn nuiko kwaw nezewe. Tuweharupi ikatu zanewe. ¹⁸ Wemimutar rupi zaneapo zanemuzexak kar pà a'e. Uze'eg azeharomoete har inuromo a'e. Nezewe zaiko zaneràgypy amogwer ma'e hemiapo kwer ko ywy rehe har wanuwi zane.

Xinu Tupàn ze'eg zane. Tuwe xiruzar nehe

¹⁹ Peruzar ko ze'eg nehe, herywyr heremiamutar wà. Aze amo umume'u Tupàn ze'eg nehe, pezeapyaka katu hehe nehe. Aze napekwaw katu kwaw Tupàn ze'eg nehe, pemume'u zo ize'eg peho tàrityka'i amo pe nehe. Amo wikwahy tàrityka'i wyzài ma'e rehe wà. Peiko zo wazàwe nehe. ²⁰ Teko nuzapo kwaw ikatu ma'e wikwahy mehe wà. Nuzapo kwaw Tupàn hemiapo putar haw wà. A'e rupi, peikwahy zo nehe. ²¹ Kwehe mehe pezapo ikatu 'ym ma'e peiko. Pepytu'u a'e ma'e iapo re nehe kury. Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re paw rupi katete nehe kury. Peruzar Tupàn nehe. Pezeruzar katu ize'eg rehe nehe, ize'eg pepy'a pe imur pyrer rehe nehe. A'e mehe pepyro putar a'e nehe.

22 — Aze zazeapyaka katu ize'eg rehe nehe, a'e mehe zanepyro putar a'e nehe, peze zo peze-upeupe nehe. Peruzar ize'eg nehe no, hehe pezeapyaka re nehe no. ²³⁻²⁴ Aze awa ume'e uzehe waruwa pupe nehe, aze oho a'e wi nehe, heharaz putar wexakaw wi nehe. Aze amo uzeapyaka katu Tupàn ze'eg rehe nehe, aze nuweruzar kwaw a'e re nehe, wiko a'e awa uzexak ma'e kwer zàwe nehe. ²⁵ Aze teko uzeruzar Tupàn ze'eg ikatuahy ma'e rehe wà nehe, aze uzemu'e hehe wà nehe, Tupàn upyro putar a'e teko a'e wà nehe. Aze a'e teko uzekaiw katu wiwi a'e ze'eg rehe wà nehe, aze weruzar tuwe wà nehe, izuwi heharaz 'ym pà wà nehe, a'e mehe wanemiapo kwer ikatu Tupàn pe wà nehe. Tupàn umurywete kar putar a'e teko a'e wà nehe, ikatuahy ma'e iapo pà wanupe a'e wà nehe.

26 — Amuwete katu Tupàn teko ihe, aze amo teko i'i uzeupe wà nehe, aze umume'u ze'eg iaiw ma'e tuweharupi wà nehe, aze uze'eg zemueteahy amo wanehe wà nehe, azeharamoete a'e teko numuwete katu kwaw Tupàn a'e wà. Hemu'em waiko uzeupe wà no. ²⁷ Nezewe i'i Tupàn zaneru a'e. — Pezekaiw katu kwarearer tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e wanehe nehe. Pezekaiw katu kuzàtàigwer tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e wanehe nehe no. Pezekaiw katu kuzà imen umàno ma'e kwer wanehe nehe no, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, wanemetarer ihyk 'ym mehe nehe, i'i Tupàn zanewe. — Teko ko ywy rehe har a'e wà, Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, aze ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe peme a'e wà nehe, pezapo zo nehe, peruzar zo waze'eg nehe, i'i zanewe. — Aze pe-

ruzar ko heze'eg nehe, hemuawate katu putar pe nezewe azeharomoete nehe, i'i Tupàn zanewe.

2

Pezekaiw katu hemetarer ma'e wanehe nehe. Pezekaiw katu hemetarer 'ym ma'e wanehe nehe no

¹ Herywyr wà. Peiko Zanezar Zezuz Zanneruwi-hawete rehe uzeruzar ma'e romo pe, Zanezar ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e rehe uzeruzar ma'e romo pe. Aze teko ur pezemono'ogaw pe wà nehe, pezekaiw katu wanehe paw rupi nehe. Aze hemetarer katu ma'e romo wanekon wà nehe, pezekaiw katu wanehe nehe. Aze hemetarer 'ym ma'e romo wanekon wà nehe, pezekaiw katu wanehe nehe no. ²⁻⁴ Aze amo hemetarer katu ma'e ur pezemono'ogaw pe nehe, kwàku'aw har hekuzar katu ma'e imunehew pà nehe, kamir hekuzar katu ma'e imunehew pà nehe, pemuapyk kar tenaw rehe nehe, aze heta we apykaw nehe. Aze hemetarer 'ym ma'e ur pezemono'ogaw pe nehe, kamir imu'i pyrer imunehew pà nehe, pemuapyk kar tenaw rehe nehe no, aze heta we apykaw nehe. — Eapyk ywy rehe hepy huwake nehe, peze zo izupe nehe. Epu'àm pe pe nehe, peze zo izupe nehe. Aze xo hemetarer katu ma'e zutyka'i pemuapyk kar tenaw ikatu ma'e rehe nehe, a'e mehe napekatu kwaw Tupàn pe. Ta'e pemuawate katu xo teko hemetarer katu ma'e pe wà xe. Ta'e napemuawate katu kwaw teko hemetarer 'ym ma'e pe wà no xe. — Azekaiw katu putar hemetarer katu ma'e wanehe nehe, nazekaiw katu kwaw amogwer wanehe nehe,

peze peiko pezeupe. Na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe.

⁵ Tupàn wexaexak teko hemetarer 'ym ma'e ko ywy rehe har a'e wà, hemetarer katu ma'e ài wamuigo kar pà wazeruzar haw rehe a'e wà. A'e rupi upyhyk putar upureruze'egaw a'e wà, ta'e umume'u wamutar har wanupe a'e xe. ⁶ Pe no ty wà. Napemuawate kwaw hemetarer 'ym ma'e pe wà. Hemetarer katu ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e peme a'e wà, tuwihaw wanuwa rupi peneraha pà a'e wà. Màràzàwe tuwe pemuawate katu hemetarer katu ma'e pe wà. Na'ikatu kwaw peme wà. ⁷ — Zezuz ikatuahy a'e, za'e izupe. Zezuz hemiruze'eg romo peiko pe, i'i Tupàn zanewe. Hemetarer katu ma'e uze'eg zemueteahy Zezuz rehe a'e wà.

⁸ Tupàn umur uze'eg wemiruze'eg wanupe a'e. Aze peruzar a'e ze'eg nehe, pezapo putar ikatuahy ma'e nezewe mehe nehe. Nezewe i'i a'e ze'eg a'e. — Erezeamutar katu ne. Ezamutar katu nerapi har nehe, nezeamutar katu haw zàwegatete nehe, i'i a'e ze'eg. ⁹ — Ko awa a'e, hemetarer katu ma'e romo hekon a'e, a'e rupi ikatuahy ihewe a'e, peze peiko. — Kwez awa a'e, hemetarer 'ym ma'e romo hekon a'e, a'e rupi nazekaiw kwaw hehe nehe, peze peiko. Ikatu 'ym ma'e pezapo Tupàn pe nezewe mehe. Ta'e napezamutar katu kwaw hemetarer 'ym ma'e pe wà xe. — Ezamutar katu nerapi har nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo peiko. ¹⁰ Aze peruzar amo ze'eg kwehe arer nehe, aze naperuzar kwaw amo ae ze'eg kwehe arer nehe, ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo ereiko. — Aiko

ze'eg kwehe arer heruzar katu har romo ihe, napepuner kwaw peze haw rehe nehe. Aze napezamutar katu kwaw hemetarer 'ym ma'e pe wà nehe, ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo peiko putar nehe. ¹¹ — Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, pemen 'ym wapuhe nehe, i'i Tupàn purupe a'e. — Pepuruzuka zo nehe, i'i a'e mehe no. Aze nereho pixik kwaw neremireko 'ym wapuhe nehe, aze erezuka amo teko nehe, Tupàn ze'eg heruzar 'ymar romo ereiko putar nehe. Ze'eg kwehe arer ihaw par romo ereiko putar nehe. Aze ereruzar ize'eg paw rupi nehe, aze nerezekaiw kwaw hemetarer 'ym ma'e wanehe nehe, ize'eg heruzar 'ymar romo ereiko putar nehe. Ze'eg kwehe arer ihaw par romo ereiko putar nezewe mehe nehe. ¹² Peruzar Tupàn ze'eg peho peiko nehe. Aze peho ize'eg rupi nehe, Tupàn pemukàg putar a'e nehe. A'e mehe napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Pemukàg putar nehe, a'e mehe — Napekatu kwaw ihewe, ni'i kwaw peme nehe. A'e rupi peze'eg Tupàn hemiruze'eg ikatu ma'e wazàwe nehe. Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe no. ¹³ Amo 'ar mehe Tupàn umume'u putar teko wanemiapo kwer amogwer wanuwa rupi paw rupi nehe. Aze awa nupurupuhareko kwaw ko 'ar rehe nehe, a'e 'ar mehe Tupàn nupuhareko kwaw a'e awa a'e nehe no. Aze awa upurupuhareko katu ko 'ar rehe nehe, Tupàn upuhareko katu putar a'e awa a'e 'ar mehe nehe no.

Zazeruzar Zezuz rehe. Tuwe xiruzar nehe no

¹⁴ Herywyr wà. — Azeruzar katu Tupàn rehe ihe, aze amo i'i nehe, aze a'e re nuweruzar kwaw

Tupàn ze'eg nehe, aze uzapo ikatu 'ym ma'e amogwer wanupe nehe, hemu'em ma'e romo hekon a'e nehe. Nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg azeharomoete har romo. Tupàn nupyro kwaw agwer uzeruzar mua'u ma'e a'e wà nehe, tatahu wi a'e wà nehe. ¹⁵ Aze ru'u heta uzeruzar ma'e hemetarer 'ym ma'e a'e pe wà, penuwake wà. Aze ru'u nuhyk kwaw wakamir wanupe wà. Aze ru'u ima'uhez wà. ¹⁶ Aze ru'u peze'eg nezewe wanupe, a'e ma'e hereko 'ymar wanupe, a'e uzeruzar ma'e wanupe. — A, tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e peme nehe. Aze penuwixàg nehe, tuwe amo umur zepe'aw peme wà nehe. Aze pema'uhez nehe, tuwe amo umur temi'u peme nehe, peze ru'u peiko wanupe. Aze peze'eg peiko nezewe wanupe nehe, temi'u imono 'ym pà wanupe nehe, kamir imono 'ym pà wanupe nehe, napezamutar katu kwaw a'e uzeruzar ma'e pe wà nehe. Napezapo kwaw ikatu ma'e wanupe, a'e rupi napeiko kwaw uzeruzar ma'e azeharomoete har romo. ¹⁷ Nezewe xikwaw Tupàn rehe zanezeruzar haw. Aze teko uzeruzar Tupàn rehe wà nehe, aze nuzapo kwaw ikatu ma'e amogwer wanupe wà nehe, a'e mehe uzeruzar 'ym ma'e ài wanekon wà nehe. Nuiko kwaw uzeruzar ma'e ài wà nehe.

¹⁸ Amo i'i putar a'e nehe. — Azeharomoete azeruzar Tupàn rehe ihe, i'i putar nehe. Inugwer i'i putar a'e nehe. — Azeruzar Tupàn rehe ihe, azapo ikatuahy ma'e aha teko tuweharupi ihe no, i'i putar a'e nehe. Ihe Xiak amume'u putar ko ma'e peme ihe nehe kury. — Aze amo uzeruzar tuwe Tupàn rehe a'e nehe, a'e mehe uzapo putar

ikatuahy ma'e oho iko a'e nehe no. Aze amo uzeruzar Tupàn rehe a'e nehe, aze nuzapo kwaw ikatuahy ma'e oho iko nehe, nuiko kwaw hehe uzeruzar ma'e ài a'e nehe, a'e peme ihe kury. — Nuzawy kwaw hehe uzeruzar 'ym ma'e a'e, a'e peme. ¹⁹ Pezeruzar peiko Tupàn rehe. — Pitài zo Tupàn a'e, peze izupe. Aze naperuzar kwaw nehe, peiko putar Zurupari hemiruze'eg wazàwe nehe. Uzeruzar Tupàn rehe a'e wà. Ukwaw heko haw wà. Nuweruzar kwaw wà. A'e rupi uryryryryz izuwi ukyze pà wà. Ta'e amo 'ar mehe uzepyk putar wanehe a'e nehe xe. ²⁰ Ma'e kwaw 'ymar ài peiko. Aze amo uzeruzar Tupàn rehe nehe, aze nuweruzar kwaw nehe, aze nuzapo kwaw ikatu ma'e oho iko nehe, a'e mehe wiko uzeruzar 'ym ma'e ài nehe. Amume'u putar uzeruzar ma'e kwehe arer waneko awer peme ihe nehe kury. A'e rupi peze putar nehe, — Azeharomoete aze amo uzeruzar Tupàn rehe nehe, uzapo putar ikatu ma'e nehe no, peze putar nehe. ²¹ Apuranu penehe. Ma'e zaneipy Àmàrààw uzapo a'e, uze-mukatu pà Tupàn pe kwehe mehe a'e. Amume'u putar peme. Weruzar ize'eg. Omono wa'yr Tupàn pe. Uzuka etea'i wa'yr ma'ea'yr ài Tupàn pe imono pyr ài a'e. — Ezuka zo nera'yr nehe ty, i'i Tupàn izupe. — Nekatu ihewe kury, ta'e ereruzar heze'eg ne xe, i'i izupe. ²² Uzeruzar hehe a'e. Weruzar ize'eg a'e no. Uzeruzar ma'e azeharomoete har romo hekon a'e, ta'e weruzar ize'eg a'e no xe. ²³ Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer umume'u Àmàrààw heko awer. Azeharomoete a'e ze'eg. — Àmàrààw uzeruzar Tupàn rehe

a'e. A'e rupi — Nekatu ihewe ne kury, i'i Tupàn izupe, i'i ze'eg kwehe arer. — Hemyrypar romo ereiko kury, i'i tuwe Tupàn Àmàrààw pe. ²⁴ A'e rupi pekwaw ko ma'e nehe kury. Teko uzemukatu kar Tupàn pe a'e wà, ikatu ma'e wemiapo kwer rupi a'e wà. Aze uzeruzar hehe wà nehe, a'e mehe ikatu putar Tupàn pe wà nehe, aze weruzar ize'eg wà nehe no. Aze uzeruzar hehe wà nehe, ize'eg heruzar 'ym pà wà nehe, na'ikatu kwaw izupe wà nehe.

²⁵ Nezewegatete Ha'aw heko awer a'e no. Uzemukatu kar Tupàn pe, ta'e uzapo ikatu ma'e hemiruze'eg wanupe xe. Zutew umur kar mokoz awa a'e taw pe wà, Ha'aw heko haw pe wà. — Pexak a'e pe har wakàgaw nehe, i'i wanupe wà. Ha'aw hàpuz me wanon wà. Teko umume'u wanur awer taw pe har wanuwihaw wanupe wà. Taw pe har ipuruzuka wer zepe a'e mokoz zutew wanehe wà. Ha'aw umuixe kar a'e awa wàpuz me wà. Upytywà wà, waho àwàm hexak kar pà wanupe wà. Upytywà taw wi waho mehe wà no. Hemiapo kwer ikatu Tupàn pe. A'e rupi ikatu ma'e romo hekon izupe kury. — Izypy mehe ereiko kuzàwyzài romo ne. Nazepyk kwaw nerehe neremiapo kwer hekuzaromo ihe nehe kury, ta'e erezeruzar herehe ne xe, heremiruze'eg wapytywà pà ne xe, i'i Tupàn Ha'aw pe.

²⁶ Aze zanerekwe uhem oho zaneretekwer wi nehe, a'e mehe zamàno putar nehe. Nezewegatete aze naxiapo kwaw ikatu ma'e nehe, nazaiko kwaw uzeruzar ma'e azeharomoete har romo nehe. Umàno ma'e kwer ài zaiko putar nehe.

3

Uze'eg zaneapeku rehe a'e kury

¹ Herywyr wà. Aze uzeruzar ma'e tetea'u heko wer Tupàn ze'eg rehe upurumu'e ma'e romo wà nehe, tuwe rihi. Ta'e xikwaw ko ma'e zane xe. Aze upurumu'e ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, hemimu'e uzapo putar ikatu 'ym ma'e izàwegatete a'e wà nehe no. A'e rupi aze upurumu'e ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, Tupàn uzepyk wera'u putar hehe azeharomoete a'e nehe. (Ta'e uzapo kar wemimu'e wanupe xe.) ² Wyzài 'ar mehe xiawy Tupàn hape zane. Aze mo awa nuzawy pixik iwer uze'eg mehe, a'e mehe mo ikatuahy ma'e romo mo hekon a'e. Iawy 'ymar romo mo hekon. Uzeruze'eg mo azeharomoete. ³ Xipyhyk ma'e kawaru izuru pe har zane, izuru pe imono pà zane. Pixika'i izuru pe har. Uhua'u kawaru. Aze ximono izuru pe nehe, zapuner zaneremiapo putar haw iapo kar pà kawaru pe nehe. A'e rupi zapuner imuata kar haw rehe wyzài taw pe zaneremimutar rupi nehe no.

⁴ Pema'enukwaw kanuhu rehe nehe no. Uhua'u kanuhu. Ywytu ipureraha wer hehe zanewi a'e. Nueraha e kwaw, ta'e xiraha zaneremimutar rupi zane xe, ta'e heta hekwar heruwakaw hehe a'e xe. Xipyhyk heruwakaw. Xiruwak kanuhu ipupe zaneremimutar rupi.

⁵ Nezewegatete zaneapeku zane no. Pixika'i zaneapeku. Uhua'u hemimume'u kwer ikatu 'ym ma'e. Tata pixika'i ma'e a'e, uhàuhàz ka'a uhua'u ma'e hapy pà a'e. Nezewegatete ximume'u temu'emaw uhua'u ma'e zaneapeku pupe zane, teko tetea'u wamuzeàmàtyry'ym kar pà zane.

Ximuaiw teko tetea'u waneko haw zaneapeku pupe. ⁶ Zaneapeku umuaiw ma'e tata ài a'e. Ikatu 'ym ma'e tetea'u xiapo zaneze'eg zemueteahy mehe zane, zaneremu'em mehe zane, amogwer wanemiapo kwer imume'u mua'u mehe zane. Zaneapeku zanezuru pe tuz a'e. Umuhàmuhàz ikatu 'ym ma'e zaneretekwer pupe paw rupi. Tata uhàuhàz a'e, ywyrà hapu pà a'e. Zaneapeku pixika'i a'e no. Zaneze'eg zemueteahy mehe, ikatu 'ym ma'e uhua'u ma'e xiapo. Zanekewarer mehe zaze'eg zemueteahy. Zanetua'u mehe no. Zaneremimume'u kwer uhàuhàz tata ài. ⁷ Zapuner wyzài miar imuzepukwaw kar haw rehe zane. Ximuzepukwaw kar tuwe miar zane wà. Wiràmiri, moz, tezu, ipira. Paw rupi ximuzepukwaw kar zane wà. ⁸ Ni amo teko nupuner kwaw wapeku heruze'egaw rehe a'e wà. Iaiw wera'u zaneapeku. Nazapuner kwaw heruze'egaw rehe. Zaiko mozaiw ài. Heta puruzuka haw moz izuru pe. Nezewegatete zaze'eg zemueteahy amo wanehe, zaneremu'em pà wanupe no. Ximuaiw waneko haw zaneze'eg pupe zaneapeku pupe. ⁹ Zaze'egatu Zaneru Zanezar pe zaneapeku pupe zane. Zaze'eg zemueteahy teko wanehe ipupe no. Tupàn uzapo teko uzezàwe a'e wà. Mârâzàwe tuwe zaze'eg zemueteahy wanehe. ¹⁰ Zaze'egatu Tupàn rehe. Zaze'eg zemueteahy amogwer wanupe. Na'ikatu pixik kwaw nezewe zaneze'egaw. ¹¹ 'Y uhem ytyzuzàmaw wi a'e. Aze 'y iro nehe, iro tuweharupi nehe. Aze ikatu nehe, ikatu tuweharupi nehe no. 'Y ikatu ma'e nuhem kwaw ytyzuzàmaw wi 'y iro ma'e inuromo a'e. ¹² Herywyr wà. Pako 'a

kwere a'e, nuzeapo kwaw nàràz romo a'e. Màng a'e, nuzeapo peke'a romo a'e. Aze heta xa ytyzuzàmaw pupe nehe, na'ikatu kwaw 'y ipupe har nehe. Zaze'egatu Tupàn pe zanezuru pupe zane. Tuwe nazaze'eg zemuteahy kwaw amo rehe nehe.

Aipo peiko tuwe ma'e kwaw par romo

¹³ Peiko ma'e kwaw par romo. Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe. Peiko wera'u zo amo wanuwi nehe. Nezewe mehe pexak kar putar ma'e kwaw par romo peneko haw nehe, purupe nehe. ¹⁴ Aze penewyrowyroahy amo wanehe nehe, aze napepuruamutar wer kwaw amogwer wanehe nehe, aze peputar wama'e nehe, a'e mehe pepurumu'e zo Tupàn ze'eg rehe nehe. — Aiko wera'u Tupàn ze'eg kwaw par romo ihe, amogwer wanuwi ihe, peze zo nehe. Aze peze'eg nezewe nehe, penemu'em putar teko wanupe nezewe Tupàn ze'eg imume'u mehe. Penemu'em zo wanupe nehe. ¹⁵ Agwer teko nukwaw katu kwaw Tupàn ze'eg a'e wà, ta'e Tupàn numu'e kwaw hewyrowyroahy ma'e a'e wà xe, uze'eg rehe a'e wà xe. Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, umume'u mua'u ize'eg a'e wà. Tupàn Hekwe Puràg numume'u kar kwaw wanupe. Tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw umume'u kar wanupe a'e. ¹⁶ Aze uzeruzar ma'e hewyrowyroahy uzehezehe wà nehe, aze uputar ma'e paw rupi uzeupe wà nehe, a'e mehe nuzeruze'eg kwaw Tupàn ze'eg rehe wà nehe. Uzapu putar wyzài ikatu 'ym ma'e oho wà nehe. ¹⁷ Aze Tupàn ukwaw kar uze'eg teko wanupe nehe, a'e mehe a'e teko upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. Nuzeàmàtyry'ym kwaw

wà nehe. Nupuraraw kar kwaw ma'erahy amo wanupe wà nehe. Uzemuryparypar putar wà nehe. Uzapo ikatu ma'e tetea'u wà nehe. Aze ma'e ikatu tuwe nehe, — Ikatuahy, i'i a'e ma'e pe wà nehe. Aze ma'e na'ikatu kwaw nehe, — Na'ikatu kwaw, i'i a'e ma'e pe wà nehe. Aze a'e uzeruzar ma'e uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e wà nehe, — Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo, ni'i kwaw uzeupe wà nehe. ¹⁸ Aze amo uzeruzar ma'e umupytu'u kar amo wapuruzukaiw ire a'e wà nehe, ma'e tymar ài hekon putar a'e uzeruzar ma'e a'e nehe. Ma'e tymar a'e, utym ma'eà'yz oko pe a'e. A'e rupi amo 'ar mehe heta putar temi'u izupe nehe. Nezewegatete a'e uzeruzar ma'e a'e no, umupytu'u kar amo teko wapuruzukaiw ire a'e wà no. A'e rupi a'e teko wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà nehe no.

4

Peiko zo ikatu 'ygwer iapo har romo nehe

¹ Pepytu'u pezeàmàtyry'ym ire nehe. Pepytu'u peze'eg ahyahy re pezeupeupe nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo mehe penurywete, a'e rupi pepurapo wer wiwi hehe no. A'e rupi a'e peme kury. — Pepytu'u pezeàmàtyry'ym ire nehe. ² Peputar zepe ma'e peiko. Napereko kwaw. A'e rupi pepuruzuka wer amo wanehe. Peputar zepe amogwer wama'e pezeupe. Napepuner kwaw zepe ipyhykaw rehe. A'e rupi pezeàmàtyry'ym peiko. Peze'eg ahyahy peiko pezeupeupe no. Napereko kwaw penemimutar, ta'e napenoz kwaw a'e ma'e Tupàn pe xe. ³ Penoz ma'e izupe. Numur kwaw

peme. Ta'e pezeupe zutyka'i peputar a'e ma'e pe xe. Xo ma'e pemurywete kar har zo penoz peiko izupe. A'e rupi numur kwaw peme. ⁴ Peiko Tupàn wì upuir ma'e romo. Aze peiko Tupàn iàmàtyry'yamar wamyrypar romo nehe, napeiko kwaw Tupàn imyrypar romo nehe. Aze amo heko wer Tupàn iàmàtyry'yamar wamyrypar romo nehe, uzemuigo kar putar Tupàn iàmàtyry'yamar romo nehe no. ⁵ — Tupàn umur kar Wekwe zanepy'a pe a'e. Aze xiruzar Hekwe nehe, nazanerewyrowyroahy kwaw amo wanehe nehe. Naxiputar kwaw wama'e zanezeupe nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Pezekaiw katu a'e ze'eg rehe nehe. ⁶ Tupàn ikàg wera'u a'e. A'e rupi zapuner amo wanehe zanerewyrowyroahy re zanepytu'u haw rehe nehe. Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe. — Akwaw wera'u ma'e amo wanuwi ihe, aze amo teko i'i wà nehe, napytywà kwaw a'e teko ihe wà nehe. — Nahekàg kwaw ihe, xo Tupàn ukwaw ma'e a'e, aze amo i'i wà nehe, apytywà putar ihe wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer.

⁷ Peruzar Tupàn nehe, peiko hemiruze'egete romo nehe. Peruzar zo tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw nehe. Aze napezekaiw kwaw hehe nehe, uzàn putar pewi nehe. ⁸ Pezamutar katu Tupàn nehe. A'e mehe peamutar katu a'e nehe no. Pepo ipiw mehe pezepuez. Nezewegatete, pezapo ikatu 'ym ma'e peiko ko 'ar rehe. Pepytu'u tuwe nehe, pezepuez taw ài nehe. — Xo ikatuahy ma'e azapo teko ihe, peze mua'u peiko, ikatu 'ym ma'e iapo mehe. Pepytu'u nezewe peze'eg ire nehe. ⁹ Pezemumikahy nehe. Pezai'o penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Pepytu'u pepuka re

nehe, pepytu'u penurywete re nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo peiko xe, a'e teko uzeruzar katu 'ym ma'e wanupe. ¹⁰ — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe, peze Tupàn pe nehe. A'e mehe — Ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar ài peiko putar ihewe nehe, i'i putar peme a'e nehe.

Peze'eg zemueteahy zo pezehezehe nehe

¹¹ Peze'eg zemueteahy zo pezehezehe nehe, herywyr wà. Aze amo uze'eg zemueteahy amo ae uzeruzar ma'e rehe nehe, aze — O, a'e Tupàn hemiruze'eg uzapo ikatu 'ym ma'e tuweharupi a'e, aze i'i izupe nehe, a'e mehe a'e uze'eg ma'e kwer a'e, ze'eg kwehe arer rehe uze'eg zemueteahy ma'e ài hekon putar a'e nehe no. Aze amo uze'eg zemueteahy Tupàn ze'eg kwehe arer rehe nehe, a'e mehe nuiko kwaw a'e ze'eg heruzar har romo a'e nehe. Hehe uze'eg zemueteahy ma'e romo hekon a'e.

¹² Tupàn a'e zutyka'i umume'u wemiapo putar haw a'e, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e. A'e zutyka'i umume'u teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, iapo har wanehe uzepyk pà a'e. A'e zutyka'i upuner teko wapyro haw rehe tatahu wi a'e no. A'e zutyka'i upuner wamono kar haw rehe tatahu pe. Napeiko kwaw penapi har wanemiapo kwer imume'u har romo.

Pemume'u ahyahy zo penemiapo rà m nehe

¹³ Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Na'ikatu kwaw nezewe peze'egaw nehe. — Aze ru'u kutàri, aze ru'u pyhewe, ata putar aha amo taw pe ihe nehe. Ama'ereko putar a'e pe nehe, temetarer tetea'u imono'og pà nehe, peze zo nehe. Tuwe rihì.

¹⁴ Naxikwaw pixik kwaw zanereko àwàm pyhewe àràm zane. Zaiko ywyximorer ài. Ywyximorer uzexak kar e ko rupi a'e. Tàrityka'i ukàzym. ¹⁵ A'e rupi, peze'eg nezewe nehe. — Aze Tupàn uputar nehe, zaiko we putar nehe. Aze uputar nehe, xiapo putar ko ma'e nehe. Aze uputar nehe, xiapo putar kwez ma'e nehe no, peze nehe. ¹⁶ Ko 'ar rehe peze'egaw na'ikatu kwaw Tupàn pe. — Akwaw wera'u Tupàn ze'eg ihe, amogwer wanuwi ihe, peze peiko. Na'ikatu kwaw nezewe peze'egaw izupe. ¹⁷ A'e rupi aze amo teko ukwaw ikatu ma'e iapo haw wà nehe, aze a'e re nuzapo kwaw a'e ma'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har ài wanekon wà nehe.

5

Uze'eg hemetarer katu ma'e wanupe a'e kury

¹ Pe hemetarer katu ma'e pe ty wà, pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Pezemunikahy pezai'o pà nehe, ta'e pepuraraw putar ma'erahy nehe xe. ² Penemetarer upaw putar pewi nehe. Pema'e penemi'u ipuga putar nehe no. Ykyzu u'u putar pekamir pewi wà nehe no. ³ Heta tetea'u temetarer tàtà ma'e peme. Penemetarer hepuxipuxi putar nehe. Teko wexak putar hepuxipuxi kwer wà nehe. Pepyhyk temetarer tetea'u pe, hereko 'ymar wanuwi pe, i'i putar peme wà nehe, ta'e wexak putar hepuxipuxi kwer wà nehe xe. Ximunyk tata ka'a kyr rehe zane, hapu pà zane. Nezewegatete Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe, tata ài a'e nehe, ta'e peputar temetarer tetea'u pe xe. ⁴ Napemekuzar kwaw peko pe uma'ereko ma'e pe wà. A'e rupi uze'eg

zemueteahy waiko penehe wà kury. Peko pe ma'e 'a kwer ipo'o har wà, uze'eg waiko Tupàn pe wà. — O Tupàn. Urezar upuraraw kar ma'erahy waiko urewe a'e wà. Ezepyk wanehe nehe. Ta'e numur kwaw urema'ereko awer hekuzar urewe a'e wà xe, i'i waiko Tupàn pe wà. ⁵ Pe hemetarer katu ma'e pe. Ko ywy rehe peneko mehe pereko ikat-uahy ma'e tetea'u. Pe'u temi'u hekuzar katu ma'e tetea'u. Teko uzuka tapi'ak ikyra katu ma'e a'e wà. Peiko tapi'ak ikyra katu ma'e izuka pyràm ài pe. Tupàn uzepyk putar penehe nehe. ⁶ Pemume'u mua'u amo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e, wazuka kar pà tuwihaw wanupe. Nuzapo kwaw a'e ikatu 'ym ma'e a'e wà. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e peme wà. Pezuka kar e pe wà.

Peàro Zanezar tur àwàm nehe. Peze'eg izupe nehe

⁷ Herywyr wà. Peàro tuwe Zanezar tur àwàm nehe. Pepytu'u zo hàro re nehe, aze iàrew nehe. Ma'etymar utym ma'èà'yz oho a'e. Wàro àmàn ikyr àwàm. A'e re wàrogatu i'a àwàm no. ⁸ Pe no ty wà, peàro Zanezar 'ar nehe ty wà. Peàrogatu tuwe nehe, pepytu'u 'ym pà nehe. Ta'e Zanezar tur àwàm na'iàrew kwaw a'e xe.

⁹ Herywyr wà. Peze'eg ahyahy zo pezeupeupe nehe. Pemume'u zo penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pezeupeupe nehe. A'e mehe Tupàn numume'u kwaw penemiapo kwer a'e nehe no. Nuzepyk kwaw penehe a'e nehe no. ¹⁰ Herywyr wà. Pema'enukwaw Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer waze'eg rehe. Uze'eg teko wanupe, ta'e Zanezar umuze'eg kar a'e wà xe. Upuraw ma'erahy wà. Nupytu'u kwaw Tupàn ze'eg

imume'u re wà, ma'erahy ipuraraw mehe wà. ¹¹ — Hurywete ma'e, za'e wanupe, ta'e nupytu'u kwaw uzeruzar ire wà xe, ma'erahy ipuraraw mehe wà xe. Pema'enukwaw a'e awa kwehe mehe wiko ma'e rehe pe, a'e awa Zo her ma'e rehe pe. Ikàg a'e no. Nupytu'u kwaw uzeruzar ire ma'erahy tetea'u ipuraraw mehe a'e. Pekwaw ikàg awer. Iahykaw rehe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e tetea'u izupe, ta'e nupytu'u kwaw uzeruzar ire ma'erahy ipuraraw mehe a'e xe. Ta'e Zanezar upurupuhareko katu a'e xe. Na'izepyk wer kwaw purehe a'e.

¹² Herywyr wà. Amo ae ma'e azapo kar putar peme ihe nehe kury. Pemume'u ahyahy zo wyzài penemiapo ràm nehe. — Tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe, aze nazapo kwaw a'e ma'e ihe nehe, peze zo nehe. — Amume'u ahyahy ko ma'e newe Tupàn huwa rupi ihe, peze zo amo pe nehe. — Ywak rehe har huwa rupi amume'u ko ma'e newe, peze zo amo pe nehe. — Aze heremu'em teko, a'e mehe, tuwe uzepyk herehe nehe, peze zo nehe. — Azapo putar ihe nehe, peze nehe, aze pepurapo wer a'e ma'e rehe nehe. — Nazapo kwaw ihe nehe, peze nehe, aze napepurapo wer kwaw a'e ma'e rehe nehe. Xo ze'eg azeharomoete har pemume'u pezeupeupe nehe. Pezapo penemimume'u kwer nehe. Aze pezapo nezewe nehe, Tupàn nuzepyk kwaw penehe nehe.

¹³ Aze amo pepyr har upuraraw ma'erahy iko nehe, tuwe uze'eg Tupàn pe nehe. Aze amo hurywete nehe, tuwe uzegar Tupàn pe nehe, ikatu haw imume'u pà izupe nehe. ¹⁴ Aze amo ima'eahy nehe, tuwe uzeruzar ma'e waneruze'egar uze-mono'og oho hàpuz me wà nehe, ma'e kawer

imono pà hehe wà nehe. — Tuwe Tupàn nemukatu nehe, i'i putar izupe wà nehe. ¹⁵ Aze uze'eg Tupàn pe wà nehe, aze wenz imukatu àwàm izupe wà nehe, aze uzeruzar tuwe hehe wà nehe, a'e mehe a'e ima'eahy ma'e ikatu putar a'e nehe. Zanezar umuhàg wi putar a'e ima'eahy ma'e a'e nehe. Umunàn putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izuwi nehe no.

¹⁶ Aze amo uzeruzar ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, tuwe umume'u a'e wemiapo kwer amogwer uzeruzar ma'e wanupe nehe. Peze'eg Tupàn pe nehe. — Emukatu nerehe uzeruzar ma'e ne wà nehe, peze izupe nehe. A'e mehe, umukatu ima'eahy ma'e a'e wà nehe. Aze amo ikatuahy ma'e romo hekon nehe, aze utyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, Tupàn wenu katu putar heminozgwer a'e nehe. Uzapo putar heminozgwer izupe nehe. Umur putar heminozgwer izupe nehe. ¹⁷ Eri a'e, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer romo hekon a'e. Teko romo hekon zanezàwe a'e. Uze'eg tuwe Tupàn pe, ma'e henoz pà izupe. — Emupytyu'u kar àmàn ikyr ire nehe, i'i izupe. A'e mehe àmàn umumaw na'iruz kwarahy ku'aw har ukyr 'ym pà a'e pe. ¹⁸ Na'e uze'eg wi Eri izupe. — Emugyr kar àmàn nehe kury, i'i izupe. A'e mehe ukyr tuwe àmàn tetea'u kury. I'a wi ma'e itym pyrer kury.

¹⁹ Herywyr wà. Aze amo pepyr har upytyu'u uzeruzar ire Tupàn ze'eg azeharomoete har rehe nehe, tuwe amo umume'u wiwi izupe nehe, ipytywà pà nehe. Aze ru'u uzeruzar wiwi putar hehe nehe. ²⁰ Pema'enukwaw ko ze'eg rehe nehe. Aze amo umume'u Tupàn ze'eg amo pe nehe, henu har uzeruzar putar ru'u hehe nehe. Up-

ytu'u putar ru'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Aze uzeruzar Zezuz rehe nehe, a'e mehe Tupàn nuzepyk kwaw hehe nehe. Noho kwaw tatahu pe nehe. Tupàn heharaz putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e tetea'u wi a'e nehe. Upaw kwez kury. Xiak.

Tupàn ze'eg
Bible without Deuterocanon in Guajajára
(BR:gub:Guajajára)

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Guajajára

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Guajajára [gub], Brazil

Copyright Information

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9788531109713

The Bible without Deuterocanon

in Guajajára

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-03-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0aad8539-54cc-5543-91cd-25f61502645a